

entrevista

L'estiu del 2010, mentre fullejava la revista d'arquitectura francesa *AD*, Gerardo Boto (León, 1967) va veure fotografies del Mas del Vent de Palamós en què s'apreciava un claustre d'aparença romànica. Mogut per la curiositat, va començar a investigar fins arribar a la conclusió que el claustre és parcialment autèntic. Segons ell, va arribar a Palamós després que l'industrial alemany Hans Engelhorn el comprés el 1958 a Madrid, on vint-i-set anys abans havia estat aixecat en una finca de Ciudad Lineal per l'antiquari de Zamora Ignacio Martínez a partir d'un conjunt de peces originals que va completar amb recreacions. En aquesta entrevista, Boto qüestiona el dictamen de la Generalitat i sosté que el claustre és una obra excepcional que mereix ser estudiada de la forma més assossegada, objectiva i científica possible.

Gerardo Boto

Professor d'història de l'art a la Universitat de Girona

JOSEP PASTELLS > TEXT I FOTOS

«L'informe que diu que el conjunt del Mas del Vent no és romànic conté judicis de valor precipitats»

>> Gerardo Boto en el claustre del convent de Sant Domènec de Girona, actualment, Universitat de Girona.

>> *Claustre del Mas del Vent de Palamós.*
Foto: Dani Chicano.

—**L'informe de la Direcció General de Patrimoni de la Generalitat afirma que el claustre del Mas del Vent de Palamós és una recreació elaborada al primer terç del segle xx, i no un claustre romànic parcialment autèntic del segle xii, com defensa vostè...**

—Sí, però també indica que pot contenir un nombre incert de peces artístiques i elements pròpiament romànics, i apunta que el descobriment d'aquests elements convida a avançar en la recerca. El mateix informe assenyala que es tracta d'un primer estadi d'un treball d'investigació que cal prosseguir per discriminar allò modern d'allò pretèrit, acotar si l'original té una procedència única o plural i contextualitzar el muntatge del claustre amb el paisatge cultural i comercial del primer terç del segle xx.

—**Discrepa de les conclusions dels tècnics?**

—No qüestiono la seva capacitat, però és obvi que van tenir poc temps per fer l'informe. Només van poder observar el claustre directament durant dues hores, i després van fer públiques les seves conclusions en menys d'un mes. Un informe pericial hauria de ser més elaborat i, davant dubtes eventuals, requerir un termini de resolució més dilatat per evitar judicis de valor precipitats. No em consta que, fins ara, cap especialista en romànic castellà hagi pogut examinar amb pausa i escrupolositat el conjunt de capitells, bases, cimacis i carreus que componen el conjunt. Caldria estudiar-los més per saber, com a mínim, quines parts són antigues i quines són modernes.

—**Les peces romàniques provenen de Castella?**

—N'estic força convençut. Tot sembla indicar que el seu origen és castellà o castellà-lleonès, D'un recinte religiós de Burgos, Palència o Salamanca construït a l'últim terç del segle xii.

—**Com es podrà descobrir, això?**

—Cal acabar d'estudiar el tipus de pedra amb què es van construir les peces. Tot i que els estudis ja estan força avançats, si conclouem definitivament a quina pedrera pertanyien acotarem un àmbit de construcció i la zona d'origen.

—**Per estudiar la pedra caldria accedir al claustre amb més calma.**

—Sens dubte. El mateix informe de la Generalitat recomana a l'Ajuntament de Palamós que declari el conjunt arquitectònic bé d'interès local, una figura de protecció que permetria assegurar la seva conservació i estudi.

—**Tot depèn de l'Ajuntament, per tant.**

—I també del propietari de la finca. Esperem que canalitzin aquesta situació tan complexa perquè, en un futur proper, investigadors i amants del romànic, de les universitats i de fora d'aquestes, puguem examinar i valorar aquest conjunt històric.

Penso que el claustre de Palamós és una obra excepcional, i és aquesta excepcionalitat la que el fa mereixedor d'atenció

>> *Claustre del Mas del Vent de Palamós.*

—De debò creu que arribarà, aquest moment?

—No ho sé, però nombrosos col·legues estan d'acord que seria molt interessant. Penso que el claustre de Palamós és una obra excepcional, i és aquesta excepcionalitat la que el fa mereixedor d'atenció i justifica el propòsit d'estudiar-lo, donar-lo a conèixer, posar-lo en valor social i cultural i procurar la seva conservació en l'estat més idoni. Al voltant d'aquest conjunt hi ha un dubte raonable, és cert, però en sentit invers al dictaminat per l'informe oficial i al plantejat per investigadors familiaritzats amb la compravenda d'obres romàniques, però potser no tant amb la plàstica pròpia del segle XII.

—Què és el que més el desconcerta de l'informe oficial?

—S'ha emès un judici de valor taxatiu sobre la naturalesa històrica del conjunt, tot i que s'admet la impossibilitat de discernir —i, per tant, encara menys d'asseverar— la idiosincràsia i qualitat de les parts d'aquest mateix conjunt. No se sap quins elements són romànics, però es recalca sense titubear que són escassos i, a més, poc rellevants. L'informe, que ha servit per construir i sostenir una categorització

oficial, conclou que el conjunt és fictici encara que tingui elements genuïns.

—Una argumentació que no el convenç en absolut.

—No, perquè li podríem donar la volta per inferir justament el contrari: atesa la congruència tipològica i proporcional de totes les peces del conjunt, l'existència de peces antigues comporta que la volumetria de les galeries sigui fidedigna i no fantasiejada. En altres paraules, tot el que pugui ser nou —sigui copiós o escàs, escultòric o no— es va executar ajustant-se als perfils i mesures de les parts romàniques. La reposició, fins i tot si incorpora elements postissos, no és invenció *ex nulla*.

—Li sembla bé si enumero els principals punts que fan dubtar de l'autenticitat del claustre i vostè replica amb els que fan pensar que és autèntic?

—Endavant.

—Si ens centrem en els aspectes materials, la forma i la planta és molt regular. No hi ha traces de talla escultòrica de tipus medieval, ni senyals d'ei-

nes. No s'han trobat grafitis, ni cops, ni altres marques.

—Hi ha més d'una desena de claustres medievals tan regulars com aquest, en què les traces semblen tan medievals com les de moltes altres esglésies. I és veritat que no hi ha signes lapidaris, però a tot el claustre de Sant Cugat, per posar un cas, tampoc no n'hi ha. Afegirem que la xambrana esculpida en una sola peça amb la dovella és una solució infreqüent que també es va emprar als arcs de Nuestra Señora de la Vega (Salamanca). Les arestes trencades de les peces de sòcols i pilastres angulars, presents ja a Madrid el 1932, estan fetes per palanquejament en traslladar-les des del lloc d'origen. Més encara: hi ha líquens amb segles d'antiguitat, i pàtines naturals, sense oblidar la consolidació general a base de calç.

—Pel que fa a la iconografia i l'estil, les influències són molt variades. Les galeries no tenen motius historiatats, el castell és una peça moderna, i es detecta una extrema regularitat en la traça arquitectònica, una uniformitat constructiva.

—Trobem similituds amb edificis de Salamanca i antecedents en l'ús de columnetes. No hi ha anacronismes iconogràfics. La presència del castell de Castella del final del segle XII (Alfonso VIII) és una possible còpia d'una peça deteriorada anterior, però, per ser una falsificació, l'autor té uns extraordinaris coneixements d'heràldica. Es detecten innovacions iconogràfiques a partir de models anteriors: al capitell dels quatre Samsons es multiplica l'escena, s'incorporen espirals properes a les de San Andrés de Arroyo i s'elimina el personatge que apareix agafant el lleó per la cua a les peces de Palència.

—L'informe de la Direcció General de Patrimoni inclou una carta de Carmen Gómez-Moreno en què s'afirma que es tracta d'una falsificació.

—Ignacio Martínez apareix fotografiat al claustre. No és gens freqüent que un falsificador es fotografiï amb la seva obra. La venda de falsificacions esta-

No em consta que, fins ara, cap especialista en romànic castellà hagi pogut examinar amb pausa i escrupolositat el conjunt del claustre

va prohibida als Estats Units, però no la d'obres autèntiques. Es van prendre precaucions perquè el claustre no fos descobert. Cap picapedrer de Villamayor recorda un treball d'aquesta naturalesa. Fins ara, no hi ha cap rastre de memòria fotogràfica o escrita d'una operació tan voluminosa. Ignacio Martínez tenia fàcil accés a peces originals. La senyora Gómez-Moreno, especialista en gòtic italià i no en romànic castellà, va escriure la carta a títol personal: no n'hi ha cap rastre als arxius de *The Cloisters Museum* ni a la fundació Gómez-Moreno.

—**Però no hi ha cap rastre documental o gràfic del claustre ni del seu origen.**

—Ni documentació que avalués que és una falsificació, ni precedents que Ignacio Martínez vengués falsificacions.

—**I vostè continua pensant que...**

—Continuo pensant que dins del conjunt hi ha una quantitat significativa d'elements rellevants que són d'època

romànica, que estan conjugats amb altres elements moderns; és a dir, penso que és una obra completada el segle XX amb una finalitat comercial.

—**Afirma que hi ha evidències iconogràfiques, arqueològiques i estilístiques, a més d'un informe geològic i químic que demostra de forma fefaent l'antiguitat de la pedra.**

—Sí.

—**Però no n'hi ha prou: cal resoldre definitivament l'enigma i trobar un testimoni antic.**

—No m'importa admetre-ho. Hi ha molts vessants d'aquesta obra que desborden la meua capacitat per saber i respondre. Però em reconforta constatar que, progressivament, i entre molts, hem anat depurant les preguntes adequades que han de plantejar-se en aquest estimulants enigma històric.

—**S'ha convertit en una causa personal?**

—No. Tinc moltes ganes d'esbrinar molt més sobre aquest claustre, però sé que no sóc l'únic. Molts especialistes i col·legues m'han comentat que voldrien veure'l i estudiar-lo sense prejudicis, de la forma més objectiva i científica possible.

—**S'esperava el rebombori mediàtic?**

—De cap manera, em va sorprendre molt. Tot va començar amb una conferència de la qual es va fer ressò el diari *El País*, amb un article que de fet vaig demanar que no es publicés. No em van fer cas, fins que de forma imprevisible va sortir a la portada de l'edició nacional.

—**A partir d'aquell moment tot va ser vertiginós.**

—Sí, però jo m'he limitat a fer la meua feina. Mai no he buscat cap protagonisme mediàtic. Em limito a investigar un cas apassionant de patrimoni artístic, ni més ni menys que els meus companys de professió.

Josep Pastells és periodista.

Penso que dins del conjunt hi ha una quantitat d'elements rellevants que són d'època romànica, que estan conjugats amb altres elements moderns